

АЛЕКСЕЄВСЬКІ КРАЄЗНАВЧІ ЧИТАННЯ

Матеріали
науково-практичної конференції,
присвяченої 135-річчю
від дня народження
професора Й.І. Танатара

Мелітополь - 2016

Запорізька обласна державна адміністрація
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Мелітопольське національно-культурне караїмське товариство «Джамаат»
Громадська організація «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»
Мелітопольський відділ Географічного товариства України

АЛЕКСЄЄВСЬКІ КРАЄЗНАВЧІ ЧИТАННЯ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 135 –річчю від дня народження
професора Й.І. Танатара

Мелітополь - 2016

УДК 908 (477.64) (06)
ББК 26.891 (4Укр - 4Зап- 2Мел) я 5
А 47

Рекомендовано до друку Вченою радою природничо-географічного факультету від 26.08.2016 р. протокол №1

Редакційна колегія:

Молодиченко В.В. – ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор філософських наук, професор

Арабаджи О.С. – проректор із заочно-дистанційної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент

Даценко Л.М. – декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор геологічних наук, професор

Левада О.М. – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Резнік В.І. – голова громадської організації «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»

А 47 **Алексєєвські краєзнавчі читання:** Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 135-річчю від дня народження професора Й.І. Танатара / Відп. ред. О.С. Арабаджи. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – 142 с.

ISBN 978-617-7346-49-3

Конференція присвячена 135-річчю від дня народження видатного вченого та педагога, засновника відомої в світі рудної школи, першовідкривача жовтоводських уранових руд, дослідника криворізьких родовищ залізних руд, доктора геологічних наук, професора Йосипа Ісааковича Танатара. До збірки включені спогади рідних та колег про славетного мелітопольця, матеріали, присвячені історичній спадщині краю, суспільно-географічному аналізу, геологічним та рекреаційно-туристичним дослідженням, екологічним та природоохоронним проблемам регіону та краєзнавчому вихованню молоді.

Всі матеріали подано у авторській редакції. Відповідальність за підбір і виклад фактів у статтях несуть самі автори. Висловлені в статтях думки не обов'язково збігаються з точкою зору редакційної колегії.

ISBN 978-617-7346-49-3

УДК 908 (477.64) (06)
ББК 26.891 (4Укр - 4Зап- 2Мел) я 5
© Автори матеріалів, 2016

ЗМІСТ

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Й.І. ТАНАТАРА

<i>Екатерина Танатар</i> Tanatar Melitopolensi (Йосиф Танатар из Мелитополя).....	6
<i>Ганна Швидько</i> Вітчизняне і міжнародне інтелектуальне коло спілкування професора Йосипа Ісааковича Танатара.....	17
<i>Владимир Баранов</i> Палеодюны Северного Приазовья – как источники железной руды и каменного материала для изготовления культовых сооружений.....	21
<i>Світлана Новгородська</i> Комплекс речей Йосипа Ісааковича Танатара в колекції Мелітопольського міського краєзнавчого музею	25

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ

<i>Александр Алексеев</i> Садовод Бердянского образцового степного лесничества	28
<i>Виктор Исмаилов</i> Медовые россыпи самоцветов	31
<i>Ганна Калашишникова</i> Павло Ловецький – видатна постать Запорізького краю.....	34
<i>Владимир Резник, Светлана Себастьянская</i> Гидрологическая, медицинская и санитарно-гигиеническая характеристика водолечения в Северной Таврии XIX века	38
<i>Татьяна Савина</i> Дорога труда и радости.....	42
<i>Валентина Тимашова</i> Профессор Нина Абелевна Войлошникова - сподвижниця географического образования в г. Мелитополе.....	45

СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Олена Арабаджи</i> Міжкультурна інтеграція Мелітополя як чинник перспективного розвитку міста.....	50
<i>Михайло Момот, Олена Арабаджи</i> Проблеми націєтворення в умовах сучасного українського суспільства	52
<i>Анатасія Кондратенко</i> Територіально-галузева структура інвестицій в економіку Запорізької області.....	54
<i>Ольга Левада, Ірина Боговін</i> Основні тенденції ринку праці в м. Мелітополь.....	56
<i>Михайло Сажисв</i> Соціально-культурні аспекти національної політики України.....	59
<i>Михайло Сажисв, Ганна Денисова</i> Ключова проблема тіньової економіки в Україні	63

Тетяна Терещенко Проблеми та перспективи сталого розвитку Покровського району Дніпропетровської області	67
Ірина Донець, Миколай Стецишин, Даріна Хомотюк Роль краєзнавства у вихованні молоді.....	69
Надія Хавер Самореалізація та розвиток особистості учня шляхом використання потенціалу краєзнавства Херсонської області	71

РЕГІОНАЛЬНИЙ ГЕОГРАФО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Наталія Барабоха, Олексій Барабоха Природно-заповідний фонд міста Мелітополя: минуле, сьогодення, майбутнє.....	74
Володимир Воровка, Віктор Демченко Стратегія природничих наукових досліджень в межах Українського Приазов'я.....	76
Світлана Гришко Ландшафтна структура Радивонівського лісового масиву	79
Валерія Зав'ялова, Юлія Іваненко Екологічні проблеми ґрунтів м. Мелітополь і Мелітопольського району	83
Катерина Малініна Український заповідник – Хомутівський степ	86
Левон Ордян, Дарина Оболенська, Оксана Яременко Оцінка рівня забруднення поверхневих і підземних вод Херсонської області.....	88
Маргарита Підгайна Еколого-геологічна обстановка Херсонської області	90
Лариса Прохорова, Анастасія Гайдук Парк як важливий архітектурно-ландшафтний комплекс в межах урболандшафта (на прикладі Центрального міського парку м.Мелітополь).....	95
Лариса Прохорова, Вікторія Усольцева Вплив полезахисних лісосмуг на інтенсивність дефляційних процесів (на прикладі Мелітопольського району)	98
Геннадій Тамбовцев, Юлія Довженко Экологическая оценка территории в районной планировке и ее значение.....	100
Маргарита Янєва Еколого-біологічна характеристика популяції судака Каховського водосховища.....	103

ГЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, МЕТОДИКА

Людмила Даценко, Тетяна Зав'ялова Тектонічна будова Мелітопольського району.....	107
Ганна Денисова, Лариса Прохорова Аналіз геоекологічного стану берегової зони Азовського моря в районі міста Генічеськ	109
Олександр Поляшов, Анастасія Клименко Фракціонний аналіз пляжевих отложений в устьє реки Берда.....	111
Лариса Прохорова Деякі факти до історичного нарису щодо формування морської геології в Україні (кінець 19- середина 20 сторіччя)	114
Лариса Прохорова, Катерина Неберекутіна Геолого-екологічний стан Сергіївського залізорудного родовища (Приазовського району)	116
Юрій Хоменко, Алена Мунтян Экспресс-оценка количественного содержания минералов в россыпных отложениях.....	119

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ*Ірина Арсененко*

Мотиваційні аспекти організації екскурсійної діяльності в Запорізькому регіоні 121

Олег Байтеряков, Дмитро Передрій

Розподіл рекреаційних погод курорту Кирилівка в 2011-2015 рр. 124

Тетяна Сапун

Фізико-хімічна характеристика родовища лікувальних грязей озера Велике..... 128

Олеся Топалова, Владислав Гончаров

Перспективи розвитку адаптивного туризму в національних природних парках України 131

Юрій Хоменко, Александр Поляшов

Геологические факторы как основа формирования туристской мотивации 134

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ 138

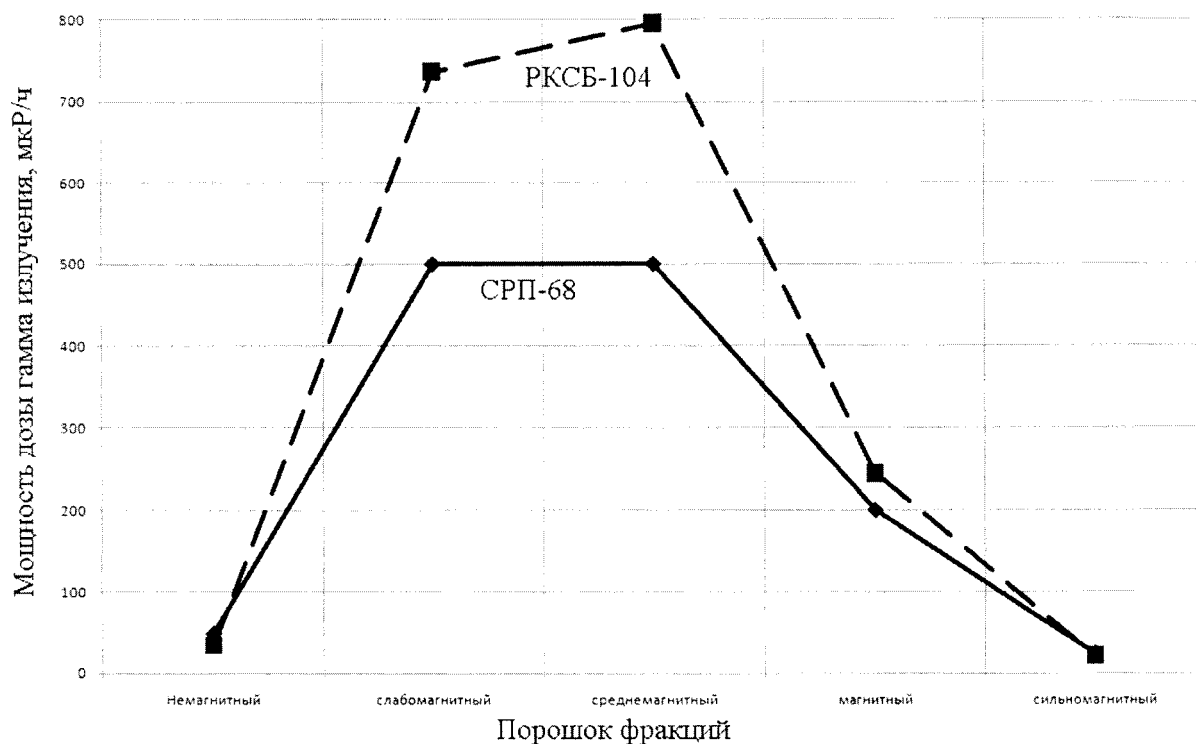

Рисунок 5. Характер изменение радиоактивности продуктов разделения пробы черного песка по магнитной восприимчивости (показания приборов РКСБ-104 и СРП-68).

Список литературы

1. Кармаза В.С., Рязанцев Г.Б. Анализ состава россыпей «черных песков» на побережье Азовского моря//Вісник приазовського державного технічного університету. 2003. Вип. №13. С.1-4.
2. Дунец В.В., Поляшов А.С. Геологическая природа формирования россыпных месторождений на примере ученого полигона «Берда»//Форум гірників 2011. Матеріали міжнародної конференції 01-04 жовтня. 2014. С.13-20.

Лариса Прохорова
м. Мелітополь

ДЕЯКІ ФАКТИ ДО ІСТОРИЧНОГО НАРИСУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОРСЬКОЇ ГЕОЛОГІЇ В УКРАЇНІ (кінець 19–середина 20 сторіччя)

Систематичне та цілеспрямоване дослідження геологічного середовища континентального схилу та континентальної окраїни Українського сектору Чорного моря було розпочато дослідженнями речовинного складу донних відкладів глибоководної зони басейну, що проводилися на межі ХІХ – ХХ сторіччя. Такі дослідження зокрема відбулися під час першої масштабної комплексної чорноморської експедиції у 1890-1891 рр. під керівництвом

І.П. Шпіндлера. Ця експедиція була важлива не лише за результатами дослідження, а по формуванню кадрового складу майбутніх морських геологів та видатних вчених майбутнього в інших сферах пізнання – геолог академік Андрусов Н.І., гідролог Врангель Ф.Ф., біолог Остроумов О.О., хіміки Моркв'яников В.В., Лебединцев В.В., гідролог Попруженко С.Г. т.і. Саме Н.І. Андрусов у 1889 році запропонував проект комплексних глибоководних робіт у

Чорному морі, а з його наукових досліджень та наукових праць вищезгаданої експедиції беруть початок основи геологічних досліджень дна басейну та речовинного складу глибоководних донних відкладів. Робота проводилася як на мілководді так і в глибоководній області акваторії Чорного моря, включаючи заміри глибин дна та відбір проб донних відкладів. За результатами цього дослідження було складено батометричну карту Чорного моря масштабу 1:4 000 000, яка достатньо достовірно, хоча і в загальних рисах, відображає рельєф дна. З ім'ям Н.І. Андрусова пов'язані і перші достовірні відомості відносно речовинного (літологічного) складу донних відкладів та хімізму басейну [1]. Вченим було також зроблено перший стратиграфічний розподіл морських четвертинних відкладів та визначено 4 основних етапи в розвитку усього Чорноморського басейну: Чаудинський, Евксинський, Тиренський та сучасний, а також визначена Післятиренська фаза опріснення, яка пізніше була названа Новоевксинською.

З початку ХХ сторіччя геологічні дослідження Чорного моря проводилися за ініціативою Шокальського Ю.М., Андрусова Н.І., Архангельського А.Д. та інших вчених з прилученням галузевих фахівців самого широкого кола. Завдяки загальним потужним зусиллям вчених-дослідників та прикладних фахівців була організована Чорноморська експедиція, яка не зупиняла свої багатовекторні дослідження протягом дванадцяти років. Внаслідок багаторічної праці цієї експедиції було отримано багато безцінного первинного фактичного матеріалу щодо речовинного складу, літології, тектоніці і стратиграфії дна, проаналізовано унікальні данні що стосуються геологічної будови континентальної країни та ложа моря, а також усього Чорноморського басейну. Результати обробки даних експедиції було викладено в багатьох наукових статтях та монографіях Н.І. Андрусова, В.А.Снежинського, А.Д. Архангельського, Н.М. Страхова, Б.Л. Личкова. Необхідно також згадати Зернова С.О., який досліджував відклади північно-західної частини Чорного моря та розповсюдження біоценозів вказаної частини басейну. Це дало йому змогу виділити, надати характеристику

та сформувати схему розповсюдження зони пісків, черепашнику, мулистих берегів, мідієвих та фазеолінових мулів, заростей зостери, а також поля розвитку водоростей філофори, що було названо на його честь. По суті, це й були перші геолого-екологічні роботи здійснені на континентальній країні Чорного моря.

Протягом 1924-1926 років Архангельський А.Д. та Страхов Н.М. глибоко вивчали речовинний склад як сучасних так і новоевксинських відкладень та на базі цих досліджень було зроблено перші фундаментальні висновки щодо історії розвитку Чорноморського басейну в четвертинний період. Необхідно відмітити, що виділив в чорноморських відкладах чаудинський, давньоевксинський, узунларський, карангатський, новоевксинський, давньочорноморський та сучасний горизонти вони підтвердили стратиграфічну схему плейстоцену та голоцену Андрусова Н.І. [2]. У глибоководних відкладах Архангельський А.Д. та Страхов Н.М. виділили три прошарки знизу доверху: новоевксинський, давньочорноморський та сучасний. Ці дослідження вказували на тісний геологічний зв'язок утворення Чорноморської западини з системою скидів у середині неогену, а також геосинклінальний характер її утворення. Також було висловлено припущення щодо продовження геологічного поширення западини у наш час, що постає важливим компонентом геоекологічних умов басейну і відіграє особливу роль для формування речовинного складу морської геолого-екологічної системи (МГЕС), у його глибоководній частині також.

Історії геологічного розвитку Чорного моря та його окремих частин у довоєнний період були присвячені також роботи Личкова Б.Л., Загоровського І.А. (1928), Виржиковського Р.Р. (1928), Маслова В.П. [3] та ін. Внаслідок цього були розвинуті уявлення щодо геосинклінального та грабеніподібного характеру формування Чорноморської глибоководної западини, щодо її зв'язку із Середземноморським басейном, щодо нової трансгресії моря у сучасний геологічний час та іще багато важливих питань геологічної історії

Чорноморської котловини в останні тисячоліття.

К середині ХХ сторіччя (1928 -1936 рр.) підконтрольну площу Чорного моря охопили батиметричні дослідження, які проводилися під керівництвом Снежинського В.А. Особливу увагу протягом восьми років науковці приділяли детальному вивченню рельєфу континентального схилу, який був на той час менш за все досліджений, що пов'язано з високим рівнем складності будови [4]. У результаті цієї досконалої роботи було отримано найбільш повні описи та проміри рельєфу дна Чорного моря. Згідно цим первинним даним складено перша батиметрична карта масштабу 1:500000, на якій було нанесено ізобати 100, 200, 500, 1000, 1500, 2000, 2100 и 2200 м. Також

проводилися забори проб донних відкладів та вивчався речовинний склад, глибоководних донних відкладів також.

Таким чином, до другої половини ХХ сторіччя наукові дослідження в акваторії Чорного моря набувають величезний розмах, різноплановість, а методи дослідження – різноманіття та глибину. В цих масштабних багатовекторних роботах приймали участь колективи багатьох сформованих на той час професійних науково-дослідницьких закладів, інститутів, учбових та виробничих організацій (Інститут океанології АН СРСР з 1945 р., Інститут геологічних наук АН УРСР з 1947 р., Інститут мінеральних ресурсів та УкрНІГР Міністерства геології УРСР та інші) утворюючи міцний науковий потенціал для подальшого пізнання Чорного моря.

Література:

1. Андрусов Н.И. Предварительный отчет об участии в Черноморской глубоководной экспедиции в 1890 г. – Изв. Рус. Геогр. О-ва, 1890, 26, вып.2.
2. Андрусов Н.И. О состоянии бассейна Черного моря в плиоценовую эпоху.- Melang.geol.et paleout., St.Petersberg., 1893.
3. Геология шельфа УССР. Стратиграфия. – Киев: Наук. думка, 1984, 184 с.
4. Митропольский А.Ю. Палеогеохимические условия распределения микроэлементов в древнечерноморское и новозвксинское время в донных осадках Черного моря. – В кн.: Палеогеография т отложения плейстоцена Южных морей СССР. М.: Наука, 1977.

Лариса Прохорова, Катерина Неберекутіна
м. Мелітополь

ГЕОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН СЕРГІЙВСЬКОГО ЗАЛІЗОРУДНОГО РОДОВИЩА (ПРИАЗОВСЬКОГО РАЙОНУ)

Історія геологічного дослідження Приазовської металогенічної області розпочинається з кінця XVIII століття і пов'язана головним чином, з ім'ям І. Гольденштадта, В.Ф. Зуєва, П.С. Паласса. Ці дослідження носили маршрутний загальногеографічний характер з описом лише окремих районів по шляху проходження, але вченими було відзначено широкий розвиток кристалічних порід, представлених гнейсами і гранітами. Проте початок масштабних геологічних досліджень виявився затяжним і лише починаючи з XIX сторіччя геологічні дослідження в Приазов'ї стають більш цілеспрямованими, зважаючи на відсутність залізорудної бази на

півдні України. З першої половини XIX сторіччя починається інтенсивне вивчення залізорудних родовищ Західного Приазов'я, якими займалися І.Н. Печаткін, брати Носови, С.А. Конткевич, І.А. Соколов. До кінця XIX сторіччя геологічні дослідження в Приазов'ї набувають системного характеру чьому особливо сприяло створення геологічних шкіл в Харківському, Київському, Одеському університетах. Значні роботи по вивченню залізисто-кремнистих формацій в Приазов'ї були проведені на початку 50-х років ХХ століття Українським геологічним трестом і геологічною експедицією міністерства геології. Загальне керівництво